

La maduixa

(ALDC, V, 1092. La maduixa)

La *maduixa* és el fruit de la maduixera (*Fragaria vesca*), rosàcia de flors blanques, que es fa sobretot a les vorades i clarianes del bosc i també és objecte de cultiu. El mot (s. XV) és d'origen preromà, potser de *MAIOSTA, possiblement celta (cf. it. *magiostra*, base *mazusta*, oc. *mayoûssa*, *majoufo*, cast. *mayeta*), amb el canvi ST > [θ] > [ʃ]; var. *maduixa de bosc* 69, *manduixa* 70-72, amb repercussió de la nasal (com dial. *mangrana* < *magrana*), *madoixa* (s. XV-XVI) (cal tenir en compte que *mad[u]ixa* del ross. deu correspondre a un anterior *mad[o]ixa* pel tancament regular de [o] > [u] en aquest dialecte), *marruixa* 118.

Fraga, que sol designar la maduixa boscana, deriva del llat. FRAGA, pl. de FRAGUM, interpretat com a *f*., documentat a Font (1637); var. dim. *fragueta* 90. *Fraura* 85 és la pron. amb rotacisme de *fraula* (< llat. *FRAGŪLA), pròpia de l'alg., que també es va usar en mall. (Figuera, 1840) i val. (Ros, 1764). *Martoll* igualment és d'origen preromà, amb les var. *marduc* 98, *martol* 93, *martuall* 94 i *martuello* 87, aquestes dues darreres, de factura arag., com delata la diftongació de la *o*. *Fre[s]a* ha estat pres del cast. *fresa*, on prové del fr. *fraise*, modificació d'un anterior *fraire* (< llat. FRAGARIA 'maduixera' [DECat] o de **fraie* < FRAGA, encreuat amb l'ant. *frambeise*, mod. *framboise* [DHLF]); der. *fre[s]ó* 131, 132, 164 i *fre[z]ó*, calcats també del cast. *fresón*, *fre[s]ot* 159 i *fre[z]ot* 147, amb el suf. augmentatiu -ot.

Fre[z]a, del cat. sept., és un manlleu directe al fr. *fraise*, però que ha format els der. *fre[z]ard* 6 i *fre[z]ar* 3, 13, amb el suf. augmentatiu -ard (< germ. HARD), var. que no coneix el fr.; mentre que *fre[z]a* de la resta del domini és resultat d'una sonorització interna.

En algunes poblacions es fa distinció entre la maduixa de bosc (*maduixa*) i la cultivada (*maduixa/fresard* 3, 6, 13; *maduixa/fresa* 7, 11; *maduixa/maduixa de bosc* 69; *maduixa/fresó* 63; *fraga/maduixa* 92; *fresal/fresó* 155; *fresal/fresot* 159).

Des d'una perspectiva geolingüística, *maduixa* ocupa Menorca, la Catalunya del Nord i la major part del Principat; en l'àrea pirinenca es troben petites isoglosses de *martoll* (amb les seves var. de tipus arag.) i *fraga*, els dos mots, com *maduixa*, d'ascendència preromana. *Fraga* coneixia una extensió més àmplia, car el mot és citat per Font (1637), lexicògraf de la Seu d'Urgell, i és recollit, com tantes vegades (Veny, 1993 c: 227-250), pel vigatà Torra (1640) i considerat "antiquado" per Esteve *et al.* (1803), prova que el mot era desconegut en cat. or. *Fresa* ha entrat en cat. per dues vies: 1) des del fr. en cat. sept., on ha anat substituint *maduixa*; 2) des del cast., a la Franja, al val., al mall. i a l'eiv., on ha fet la competència a *fraula*.

Són mots normatius *maduixa*, *fraga* i *fraula* des del DOrt, 1917.

